

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

IQTISODIYOT ASOSLARI

Guliston - 2006

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

Guliston Davlat Universiteti

A. A. Abduvohidov, O. R. Rayimberdieva

IQTISODIYOT ASOSLARI
(o'quv qo'llanma)

GULISTON-2006

Abduvohidov A. A., Rayimberdieva O. R. "Iqtisodiyot asoslari". Guliston. 2006 y. 88 b.

Ushbu o'quv qo'llanma 3340110-statistika, 3340170-bank ishi, 3340610-moliya, 3380130-huquq va xo'jalik faoliyati yo'nalishlarida o'qitilayotgan "Iqtisodiyot asoslari" fani dasturi asosida tayyorlangan bo'lib, unda talabalarning fan mavzulari bo'yicha olgan bilimlarini Yanada mustahkamlash uchun xizmat qiladigan masala va mashqlar to'plami keltirilgan.

Qo'llanma so'ngida iqtisodiy atama va tushunchalarning izohi berilgan. O'quv qo'llanma o'rta maxsus, kasb hunar kollejlari va biznes maktablari o'quvchilari uchun mo'ljallangan bo'lib, undan oliy o'quv yurtlar bakalavriat bosqichi talabalari ham foydalanishlari mumkin.

Абдувахидов А.А., Райимбердиева О.Р.«Основы экономики». Гулистан 2006 г. 88 стр.

Данное учебное пособие подготовлено на основе типовой программы «Основы экономики» обучающиеся по направлениям 3340110 – статистика, 3340170 – банковское дело, 3340610 – финансы, 3380130 – право и хозяйственная деятельность. В учебном пособие приведены сборник задач и упражнений, которые помогут укреплять навыки полученных студентами по темам дисциплины.

Учебное пособие предназначено для студентов колледжей и бизнес школ, а также из него могут пользоваться бакалавры высших учебных заведений, обучающиеся по экономическим направлениям.

Abdulahidov A. A., Rayimberdieva O.R. "Basic of economy" Gulistan 2006. 88p.

The certain educational and was prepared on the basis of typical program "Basis of economy" to the student 3340110 – statistics, 3340170 – banking, 3340610 – finance, 3380130 – law and management. Collection of tasks sac exercises, much can strengthen the knowledge of students were given in education aid.

The educational aid is intended to students of colleges and business schools, as well can by students of economy science of high education institutions

Ma'sul muharrir: i.f.n. dos. O. T. Sattorqulov

Taqrizchilar: i.f.d., prof. A. Mamatov
i.f.d., dos. A. Burxanov

© Guliston DU, 2006.

Kirish

“Iqtisodiy va siyosiy sohalaragi barcha islohotlarimizning pirovard maqsadi yurtimizda yashayotgan barcha fuqarolar uchun munosib hayot sharoitlarini tashkil qilib berishdan iboratdir. Aynan shuning uchun ham ma’naviy jihatdan mukammal rivojlangan insonni tarbiyalash, ta’lim va maorifni yuksaltirish, milliy uyg’onish g’oyasini ro’yobga chiqaradigan yangi avlodni voyaga etkazish davlatimizning eng muhim vazifalaridan biri bo’lib qoldi.” (I.A.Karimov)

Hozirgi kunda jamiyatimizda keng qamrovli islohotlar jarayoni kechmoqda. Islohotlardan ko’zlangan asosiy maqsad, O’zbekistonda bozor iqtisodiyotiga asoslangan ochiq tashqi siyosatga ega bo’lgan huquqiy demokratik jamiyatni qaror toptirishdan iboratdir. Shuni anglab olish lozimki, yuqorida ta’kidlangan fikr bizning strategik maqsadimizni belgilab beradi, strategik maqsadga erishishning asosiy omillaridan biri ta’lim tizimidir. Shu o’rinda buyuk nemis faylasufi Gegel’ning fikrini keltirib o’tish joizdir. *“Yaxshi davlat o’zining ikki jihati bilan ajralib turadi, ularning birinchisi davlatning huquqiyligi bo’lsa, ikkinchisi - yaxshi o’quv yurtlaridir”.*

Jahonda to’plangan tajribalardan kelib chiqib, aytish mumkinki-davlatning qudrati, salohiyatini ishlab chiqarish kuchlari emas, balki ishlab chiqarish usuli belgilab beradi.

Prezidentimiz ta’kidlaganidek: “Jamiyatning eng oliy boyligi bo’lgan xalq abadiy qadriyatlarni, qudratli salohiyatni o’zida jamlagan. Bu salohiyatni yuzaga chiqarish jamiyatimizni rivojlantirish va taraqqiy ettirishning juda kuchli omili bo’lib xizmat qiladi.”

Mamlakatimiz ta’lim tizimi oldida:

- aholining bilim va savodxonlik darajasini oshirish;
- iqtisodiyot va jamiyatning ayni rivojlanish bosqichi uchun kerak bo’lgan, kasb va malakaga va hamda kuchi sifatining doimiy Yaxshilanishga qodir bo’lgan xodimlar tayyorlash;
- ta’lim tizimini boshqarishni takomillashtirish kabi muhim vazifalar turadi.

Yuqoridagilardan ko’rinib turibdiki, o’quv yurtlarida ta’lim sifatini tubdan yaxshilash bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biriga aylanib bormoqda.

Ushbu "Iqtisodiyot asoslari" nomli o’quv qo’llanma ham, talaba-larning iqtisodiy fanlar bo’yicha olgan bilimlarini yanada mustah-kamlashga va pirovardida amaliyot mashg’ulotlarining sifatli tashkil etilishiga xizmat qiladi, deb o’ylaymiz.

Iqtisodiyot fani nimani o’rganadi

Iqtisodiyot bo’lishining asosiy sharti, bu-ishlab chiqarishdir.

Ingliz iqtisodchisi Adam Smit klassik iqtisodiy maktabning asoschisi bo’lib hisob-lanadi. Klassik maktab vakillari davlatning iqtisodiyotga aralashuvi noma’qul deb hisob-laydilar va o’z ta’limotlarini ishlab chiqishda ushbu tamoyilga tayanadilar.

dalar

asosida olib borilishi zarur, aks holda esa u mumkin bo'lmay qoladi – alohida shaxs faoliyati ikkinchi bir shaxs faoliyatiga, pirovardida esa jamiyat manfaatlariga zid kelib qoladi. Iqtisodiyot fani cheklangan mehnat, moddiy va moliyaviy resurslarni hamda uzluksiz o'zgaruvchan va doimiy tarzda o'sib boruvchi alohida shaxs va yaxlit holdagi jamiyat ehtiyojlarini hisobga olgan holda, davlat qonunlari doirasida inson faoliyati strategiyasini ishlab chiqishga va ishlab chiqarishni tadqiq etishga qaratilgandir.

Ishlab chiqarish o'zida ikki bosqichli tizimni ifoda etadi. Birinchi bosqich - alohida shaxs, yakka firmalar, turli xil tovar va xizmatlar bozorlari faoliyati bilan bog'liq. Bu bosqichni mikroiqtisodiyot deb atash qabul qilingan.

Mikroiqtisodiyot alohida iqtisodiy sub'ektlar harakatini o'rganadi. Unga iste'molchilar, ishchilar, er egalari, sarmoyadorlar, fermerlar, ishlab chiqarish korxonalari xullas, iqtisodiyot borasida faoliyat ko'rsatishda muhim o'rin tutuvchi har qanday individ, ya'ni jismoniy shaxs yoki xo'jalik sub'ekti kiradi. Uning diqqat markazida tovarlarning nisbiy narxi, alohida bozorlar, maqsadga erishish uchun aniq resurslarning taqsimlanishi turadi. Mikroiqtisodiyot, masalan: o'aridorlar nima uchun shu tovarlarni o'arid qilishga rozi bo'lganligini, bunga tovar narxi va o'z daromadlarining ta'sirini, koroonada qancha ishchi ishlashi k'arakligini aniq turdagi tovarlarga nar'o qanday qo'yilishini, el'كتروen'argiya uchun narxni nima uchun davlat b'algilaydi, qancha hajmda mahsulot ishlab chiqarish zarurligini, koroonalar faoliyatiga hukumat siyosati va boshqa davlatdagi sharoitlar qanday ta'sir etishini tushuntiradi.

Mikroiqtisodiyotning mazmunini quyidagi masalalarni bilish, o'rganish yordamida yoritish mumkin:

- **bozor iqtisodi mexanizmini o'rganish;**
- **umumiy muvozanat va iqtisodiy fikrlash;**
- **bozor o'o'jaligi sharoitida firmalar, koroonalar, uy o'o'jaligi va ularning tutgan o'rni, turlari, ahamiyati, vazifasi, samaradorligini ta'minlash;**
- **bozor taklifi va talabi;**
- **talab va taklif o'zgaruvchanligi;**
- **raqobatlashuv va koroonalar samaradorligini oshirish;**
- **ishlab chiqarish va uni tashkil etish;**
- **ishlab chiqarish o'arajatlari va foyda;**
- **r'asurslardan foydalanish samaradorligi. Ish haqi, narx.**

Ikkinchi bosqich - milliy xo'jalikning yaxlit holda faoliyat yuritishi bilan bog'liq bo'lib, makroiqtisodiyot deb ataladi.

Mikroiqtisodiyot milliy iqtisodiyotning tashkil etuvchilari bo'lmish iqtisodiy birliklar korxonalar va alohida uy xo'jaliklarining bozordagi o'zaro iqtisodiy munosabatlarini tahlil etsa, makroiqtisodiyot milliy xo'jalik miqyosida iqtisodiy tahlil yuritadi. Makroiqtisodiyot tahlil etuvchi asosiy iqtisodiy muammolar qatoriga, milliy iqtisodiyotda ishsizlik, inflyasiya, makroiqtisodiy barqarorlik, makroiqtisodiy nobar-qarorlik muammolarini kiritish mumkin.